

SERRA D'OR

DOSSIER «ELS REIS D'ORIENT» SARA ESTELLER, ANTONIO BERNAL, JOAQUIM NOGUERO, ORIOL COMAS, ROSER CAROL, JULIA GUILLAMON, MARIUS SERRA
ENTREVISTA «ISIDRE GRAU, VIURE PER CREAR HISTÒRIES» MIQUEL-LLUÍS MUNTANÉ
FE I PENSAMENT «L'ESPERIT DE NADAL» BERNAT JULIOL I GALÍ
LLETRA DE BATALLA «LA MEMÒRIA DE L'AIGUA» JULI CAPILLA
ART «TAST NADALENC» PILAR VÉLEZ

LA PRIMERA HISTÒRIA DEL TEATRE PRINCIPAL DE BARCELONA

Una ressenya de FRANCESC FOGUET I BOREU

Josep Artís i Balaguer. *Tres segles de teatre barceloní. «El Principal» a través dels anys*. Publicacions de la Universitat d'Alacant, Alacant, 2024.

El Teatre Principal és un dels espais escènics més antics i emblemàtics de Barcelona. Situat a l'actual plaça del Teatre, al capdavall de la bulliciosa Rambla, la seva façana multirestaurada amaga una història d'intensa i accidentada activitat escènica. La publicació de *Tres segles de teatre barceloní. «El Principal» a través dels anys* (2024), de Josep Artís i Balaguer, a cura de Gabriel Sansano, suposa una aportació de primera magnitud, una referència obligada per a qualsevol investigador que es dediqui al teatre a Barcelona durant els segles XVII, XVIII i XIX. Editat per Publicacions de la Universitat d'Alacant, aquest volum d'upa recupera l'estudi d'Artís, enllestit el 18 de juliol de 1938, que fins ara dormia el son dels justos a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. No tan sols té el valor, ben mirat, de donar a conèixer la primera història del coliseu barceloní, sinó també de contextualitzar-la en el marc de la historiografia teatral, desgranar-ne el contingut i salvar de l'oblit l'autor.

Administratiu de l'Ajuntament de Barcelona des de 1909, Josep Artís i Balaguer (1874-1956) fou destinat a l'Arxiu Històric a partir de 1935. Esdevingué, entre 1913 i 1915, el president de la secció de Literatura i Belles Arts de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i, entre 1918

i 1936, soci resident de l'Ateneu Barcelonès, adscrit a la secció de Literatura. Col·laborà en les revistes especialitzades «El Teatre Català», «El Nostre Teatre» o «ATS», i en nombroses publicacions: «L'Esquella de la Torratxa», «La Publicidad», «El Día Gráfico», «D'Ací d'Allà», «Mirador», «Meridià», «Catalans!», «Revista de Catalunya», «Destino». Entre els seus llibres, destaquen *Tres conferències sobre teatre retrospectiu* (1933), *Semblança de Lleó Fontova* (1936), *Ricardo Moragas* (1946) i diversos estudis sobre el Liceu. De la constel·lació familiar dels Artís lletraferits, resulta el més ignorat: era germà del dramaturg i editor Avel·lí Artís i Balaguer; oncle de l'escriptor Avel·lí Artís-Gener, «Tísner», i pare del periodista Andreu-Avel·lí Artís i Tomàs, «Sempronio».

Fet i fet, Josep Artís i Balaguer s'erigeix en una de les baules imprescindibles de la historiografia teatral moderna, encara per historiar, que arrencaria en Josep Yxart i, amb alts i baixos, arribaria a l'esplet d'investigadors de les arts escèniques en actiu d'avui dia. Com comenta Sansano en l'estudi introductori, és mítica la seva «calaixera» amb centenars de sobres que contenen fitxes sobre dramaturgs, intèrprets, músics, escenògrafs, companyies, espais, empreses, etcètera, resultat d'un buidatge de premsa d'època i bibliografia diversa. Aquestes dades podien constituir la base documental per a un diccionari sobre el teatre català —encara també per elaborar per al conjunt

dels Països Catalans. Entre altres documents com ara esborranys de conferències, estudis i escrits de tota mena, el fons d'Artís consta igualment de material per a redactar els centenars d'articles sobre les arts escèniques que publicà a la premsa. De tota manera, el manuscrit «Tres segles de teatre barceloní» esdevé, sens dubte, la joia de la corona del llegat artístic.

Detalladíssima i ben documentada —a despit que sovint esmenti vagament les fonts primàries—, Artís hi ofereix una anàlisi exhaustiva i rigorosa de la història, l'evolució i les remodelacions del Teatre Principal barceloní durant tres segles i d'aspectes més específics i suggestius, com ara la il·luminació, la situació dels comedians, l'òpera, la censura, el govern del teatre, la legislació, el públic o la propietat literària. Més enllà de constituir una eina utilíssima per als investigadors, l'edició del manuscrit d'Artís sobre el coliseu de la Rambla rescata una recerca que el desenllaç fatídic de la guerra d'Espanya impedí que sortís a la llum. És, en certa manera, un acte de reparació. Tant de bo que la publicació d'aquesta monografia, tan acuradament estudiada i editada, ornada a més amb nombroses il·lustracions, convidi altres investigadors a explorar més en profunditat la història de les arts escèniques —en especial dels espais teatrals— i sigui un autèntic revulsiu cívic per atorgar base històrica i llarga vida a la reobertura del Principal, prevista per a enguany.